

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
«__» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр зі спеціальності
071 облік і оподаткування
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності»
(назва програми)

на тему: Облік, аналіз та контроль дебіторської заборгованості на
промисловому підприємстві на прикладі ТОВ «Телекарт-Прилад».

Виконавець:

Студент ФМОІТ

Бевза Валентин Ігоревич

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

К. е. н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Черкашина Тетяна Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПІДПРИЄМТСВІ.....	7
1.1. Основні аспекти дебіторської заборгованості, її класифікація та методи оцінки.....	7
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості	18
1.3 Проблеми управління дебіторською заборгованістю на підприємствах та етапи вирішення	26
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В ТОВ «ТЕЛЕКАРТ – ПРИЛАД»	34
2.1. Огляд загальної економічної характеристики ТОВ «Телекарт-Прилад»	34
2.2. Документальне оформлення розрахунків з дебіторами на ТОВ «Телекарт-Прилад»	38
2.3. Особливості аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості	41
РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ОБЛІКУ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	47
3.1. Аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Телекарт- Прилад».....	47
3.2. Внутрішній контроль дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві	55
3.3. Економіко-математичне моделювання процесу підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю на ТОВ «Телекарт-Прилад»	61
3.4. Шляхи оптимізації управління дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Телекарт-Прилад».....	59
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	811

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Українське господарство стикається зі зростанням конкурентної боротьби у контексті розвитку ринкових відносин. Цей процес супроводжується збільшенням виробництва товарів і послуг, розширенням кола суб'єктів господарювання та активним входженням вітчизняних компаній на міжнародні ринки. У такому середовищі суб'єкти господарювання активно використовують різноманітні стратегії для розширення своєї клієнтської бази та збільшення обсягів продажу. Однак це призводить до зростання обсягу дебіторської заборгованості.

Одним з ключових викликів для підприємства є ефективне управління фінансовими ресурсами. Це часто пов'язано з великими обсягами дебіторської заборгованості, яка суттєво впливає на фінансове положення компанії. Організований та аналітичний облік, аналіз зміни обороту дебіторської заборгованості, дозволяють виявляти можливості для зменшення потреби у оборотних коштах, шляхом швидшого отримання платежів. Отже, вивчення теоретичних аспектів обліку та аналізу дебіторської заборгованості залишається надзвичайно актуальним.

Збільшення дебіторської заборгованості вимагає системного управління, в якому ключове значення має система обліку та аналізу на підприємстві. Проте для ефективної організації та проведення обліково-аналітичних процедур потрібно вирішити низку завдань, таких як дослідження сутності дебіторської заборгованості в умовах сучасного господарювання, її класифікація за різними ознаками, вдосконалення методів обліку та управління заборгованістю, а також аналіз простроченої та безнадійної заборгованості.

Українські та зарубіжні дослідники активно вивчають цю проблему, про це свідчать чисельні публікації в періодичних і спеціалізованих джерелах. Особливо близькі до визначення дебіторської заборгованості є

погляди вчених, зокрема Матиценої Н.О.[17] ,Нашкерської Г.В. [23], Бутинця Ф.Ф. [5], Подолянук Р.В. [34], та зарубіжних авторів, таких як Є. Брігхем [3]. У поточних наукових дослідженнях вказуються проблеми оцінки та формування дебіторської заборгованості. Основний акцент у наукових дослідженнях був зроблений на аналізі та поліпшенні методів оцінки, управління та оперативного контролю за дебіторською заборгованістю підприємства. Методичні та теоретичні концепції, пов'язані з розкриттям сутності дебіторської заборгованості підприємств, її класифікації, оцінки та управління, залишаються ще не вирішеними.

Аналіз та дослідження засвідчують, що невід'ємною частиною успішної організації обліку дебіторської заборгованості є використання облікової інформації для оцінки якісних та кількісних параметрів заборгованості. Дослідження з організації обліку дебіторської заборгованості свідчать про те, що існує ряд проблем, які впливають на організацію ведення обліку на підприємстві, та потребує більш якісного ведення та управління дебіторською заборгованістю на підприємствах. Оскільки, неефективне управління дебіторською заборгованістю може призвести до складного фінансового стану підприємства та зростання його дебіторської заборгованості. Розв'язання цих питань сприятиме більш ефективному бухгалтерському обліку дебіторської заборгованості та утворенню резервів, що збільшить продуктивність комерційної діяльності, в результаті чого зможе підвищити свій фінансовий потенціал серед конкурентів.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою є визначення теоретичних, методичних і практичних питань організації обліку, аналізу. Дослідження та аналіз дебіторської заборгованості з метою визначення її впливу на фінансовий стан підприємства та розроблення рекомендацій щодо оптимізації управління цими фінансовими ресурсами.

Для досягнення визначеної мети кваліфікаційної роботи необхідно вирішити наступні завдання:

- розкрити основні аспекти дебіторської заборгованості, а саме поняття, класифікацію та методи оцінки;
- дослідити нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості;
- визначити основні проблеми, які ускладнюють управління дебіторською заборгованістю;
- надати огляд загального економічного стану підприємства та провести аналіз ключових показників фінансово-господарської діяльності;
- провести аналіз організації та методики обліку дебіторської заборгованості у ТОВ «Телекарт-Прилад» ;
- розглянути документальне оформлення дебіторської заборгованості на даному підприємстві;
- виконати аналіз основних показників дебіторської заборгованості на ТОВ «Телекарт-Прилад»;
- оцінка ефективності системи управління дебіторською заборгованістю
- визначити шляхи оптимізації дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Телекарт-Прилад».

Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі виступає дебіторська заборгованість підприємства, а саме процеси, що забезпечують ефективність обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості.

Предмет дослідження є організаційно-методичні засади обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості у ТОВ «Телекарт-Прилад».

Методи дослідження. Дослідження ґрунтувалося на різноманітних наукових та спеціалізованих методах, таких як діалектичний та системний підходи, методи індукції та дедукції, аналізу та синтезу, порівняння, спостереження, а також історичний і логічний методи.

Інформаційна база дослідження. Інформаційна база дослідження формувалася на основі законодавчих та нормативних актів, що регламентують процеси обліку та внутрішнього контролю дебіторської

заборгованості. Додатково, використовувались результати наукових досліджень вітчизняних учених, публікації у наукових журналах, матеріали міжнародних та національних конференцій, а також інформація, отримана з первинного обліку, статистичної та фінансової звітності об'єкта дослідження та даних, доступних в Інтернеті.

ВИСНОВКИ

Одним з ключових викликів для підприємства є ефективне управління дебіторською заборгованістю. Оскільки, для ефективної організації та проведення обліково-аналітичних процедур потрібно вирішити низку завдань, таких як дослідження сутності дебіторської заборгованості в умовах сучасного господарювання, її класифікація за різними ознаками, вдосконалення методів обліку та управління заборгованістю, а також аналіз простроченої та безнадійної заборгованості.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів.

У першому розділі роботи було розглянуто теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості, досліджено поняття, економічну сутність та її класифікацію.

За результатами проведеного дослідження, розглядаючи нормативні і правові акти, наукову і періодичну літератури, облікову первину документацію та фінансову звітність досліджуваного підприємства стосовно обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості, нами було зроблено такі висновки:

Дебіторська заборгованість - це сума заборгованостей на певну дату. Дебіторська заборгованість впливає на фінансовий стан підприємства, а отже має бути чітко визначеною за економічною сутністю та мати певну класифікацію дебіторської заборгованості.

Від правильної класифікації дебіторської заборгованості, а також від правильності обраних класифікаційних ознак залежатимуть найсуттєвіші зв'язки між об'єктами поняття, порядок обліку взагалі чи окремого її складника, також допомагає орієнтуватися в множині цих об'єктів, дає можливість встановити властивості, та ефективно нею управляти. Проблема класифікації дебіторської заборгованості полягає у необхідності її деталізації, оскільки збільшення статей у балансі підприємства може призвести до його громіздкості та незрозумілості.

Важливим аспектом є нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості, оскільки включає в себе систему вимог, стандартів та правил, які визначають порядок обліку та представлення інформації про заборгованість у фінансовій звітності підприємства. Правові засади організації документального оформлення дебіторської заборгованості чітко регламентуються законами України, постановами Кабінету Міністрів, наказами міністерств, відомств, Державної фіскальної служби України, Національного банку України.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю рекомендуємо: проведення повної оцінки кредитоспроможності покупців; необхідність проводити комплексний аналіз дебіторських та кредиторських заборгованостей та зіставлення чіткого плану щодо простроченої дебіторської заборгованості; контроль за своєчасним погашенням заборгованості; збір даних про зростання витрат, пов'язаних із збільшенням обсягу невиплаченої дебіторської заборгованості та тривалості її обороту.

У другому розділі роботи було виконано аналіз стану дебіторської заборгованості на підприємстві.

У кваліфікаційній роботі для дослідження діючої практики та вивчення особливостей обліку дебіторської заборгованості було обране ТОВ «Телекарт-Прилад» - один з найбільших українських приладобудівних компаній, яка є національним виробником сучасних цифрових засобів зв'язку. Та на базі цього підприємства нами було проведено розрахунки основних економічних показників, проаналізовано фінансовий стан підприємства і ефективність використання трудових ресурсів підприємства.

Підприємству рекомендовано збільшувати виручку від реалізації (за рахунок змін в асортиментній, маркетинговій та ціновій політиці), оптимізувати величину собівартості реалізації та операційних витрат, покращувати ефективність використання основних засобів (шляхом введення більш нових та сучасних машин та обладнання).

Після проведення аналізу первинного, аналітичного та синтетичного обліку на досліджуваному підприємстві бачимо, що в цілому облік здійснюється з дотриманням вимог чинного законодавства і ведеться із застосуванням необхідних первинних документів та бухгалтерських проведення. Та було надано деякі рекомендації щодо покращення роботи з обліку дебіторської заборгованості.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було розглянуто теоретичні та практичні аспекти внутрішнього контролю та аналізу обліку заборгованості.

. Після аналізу, можемо зробити висновок, досліджуване підприємство не є абсолютно фінансово стійким. Було виявлено зниження фінансової стійкості підприємства через зменшення власного капіталу, активів та зростання зобов'язань, що може вплинути на його здатність погашати зобов'язання та управляти фінансами. Також, було виявлено значне збільшення дебіторської заборгованості підприємства, особливо за рахунок збільшення заборгованості з виданих авансів. Такі динамічні зміни можуть вказувати на зміни в стратегії оплати або фінансових відносинах з клієнтами. Також, бачимо, що дебіторська заборгованість рік зросла з 70,163 млн грн у 2021 році до 272,771 млн грн у 2022 році, що становить зростання на 202,608 млн грн або на 288,77%. За продукцію, товари, роботи, послуги заборгованість зросла з 32,192 млн грн у 2021 році до 42,470 млн грн у 2022 році, що є зростанням на 10,278 млн грн або на 31,93. Обсяг заборгованості з бюджетом зросла незначно з 54 тис. грн до 68 тис. грн, збільшившись на 14 тис. грн або на 25,93%.

Після проведення аналізу оборотності дебіторської заборгованості у ТОВ «Телекарт-Прилад» бачимо, що у 2021 році: оборотність дебіторської заборгованості становила 245,2 дні. У 2022 році: оборотність дебіторської заборгованості скоротилася до 207,0 днів. Це свідчить про те, що компанія збільшила швидкість отримання платежів від своїх клієнтів.

Було запропоновано ряд заходів, щодо оптимізації управління дебіторською заборгованістю, а саме:

1. Розподілення клієнтів за рівнем ризику;
2. Узгодження термінів та умов платежів, формування чітких правил для клієнтів і виконавців з метою прискорення стягнення боргів;
3. Регулярний аналіз заборгованості, створення звітів для виявлення тенденцій;
4. Зменшувати витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю, оптимізувати змінні та постійні витрати;
5. Розглянути можливості залучення додаткового капіталу через інвестиції або залучення інвесторів для покриття дефіциту власних коштів;
6. Запровадити практику розраховувати платіжний календар на підприємстві;
7. Розглянути можливості збільшення довгострокових джерел покриття для зменшення дефіциту та забезпечення стабільності фінансів.

Запровадження у фінансово-господарську діяльність запропонованих шляхів оптимізації управління дебіторської заборгованості на ТОВ «Телекарт – Прилад» дозволить покращити загальний стан підприємства в цілому та підвищити його ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н.С., Топоркова О.В. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості. Бізнес Інформ. 2017. № 11. С. 312-317.
2. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Фінанси України. 2003. № 12. С. 24-36.
3. Брігхем Євхен. Основи фінансового менеджменту: пер. з англ.- К.: Молодь, 1997. - 1000 с.
4. Бутук Д. С. Нормативно-правове регулювання безнадійної дебіторської заборгованості. Матер. ІХ Міжнар. кругл. столу «Актуальні соціально-економічні та правові проблеми розвитку України та її регіонів» (27 квіт. 2018 р.): захід присвяч. святк. 20-річчю створ. ЕПФ ОНУ ім. І.І. Мечникова. Одеса: ОФФСЕТiК, 2018. 200 с.
5. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студ. вищих навч. закладів / ред. Ф. Ф. Бутинець. - 6-е вид., переробл. і допов. - Житомир : Рута, 2005. - 756 с.
6. Верховна Рада України (2003). Господарський кодекс України. Київ: Верховна Рада України.
7. Ганусич В. О., Гурська І. В. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти. Науковий вісник Ужгородського університет. 2016.
8. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Методологічні аспекти контролю грошових активів та дебіторської заборгованості. Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. наук. праць. 2018. Вінниця. Т 1. С. 153-155.
9. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV.
10. Карпенко Є. А., Ченкова Ю. В. Внутрішній контроль дебіторської заборгованості як фактор забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Зб. наук. статей магист. інст. екон., упр. та інф. техн. Полтава: ПУЕТ, 2018. Ч. 1. С. 97-102

11. Кобилянська О. І. Фінансовий облік: підручник. – К.: Знання, 2019. 473 с.

12. Костюнік О. В., Недашковська Д. М. Деякі питання регулювання дебіторської та кредиторської заборгованостей українських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. №19. 2017. С.45-50.

13. Кручак Л. В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. С. 161-165.

14. Кручак, Л. В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. Економічний аналіз: зб. наук. праць. ТНЕУ. Тернопіль: ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка», 2016. Том 25. № 2. С. 93-98.

15. Кузнецова С. А. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в умовах антикризового регулювання стану підприємств : монографія / С. А. Кузнецова. - Тернопіль : Тернопільська академія народного господарства, 2004. - 256 с.

16. Лігоненко Л. О., Новікова Н. М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. К.: КНТЕУ, 2020. 276 с.

17. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 12- С. 38–42.

18. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч.-довід. посіб. Ю. С. Цал-Цалко, Г. Г. Кірейцев, І. В. Луканьов та ін.]. Житомир: ПП «Рута», 2011. 707 с.

19. МСБО 1 «Подання фінансових звітів». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text.

20. МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029?find=1&text.

21. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015?find=1&text.
22. Наумова Т.А., Бойченко Н.В., Нестеренко І.В. Методичні аспекти внутрішнього контролю дебіторської заборгованості торговельних підприємств. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. у 2-х ч. Ч. 1. 2013. Вип. 1 (17). С. 39-46.
23. Нашкерська Г.В. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги. Бухгалтерський облік і аудит. 2009. № 11. С. 31–37.
24. Неживенко А. П. Методика обліку дебіторської заборгованості і основні напрямки її вдосконалення. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. 2013. № 7. С. 165-170.
25. Новік І. В. Організація системи внутрішнього контролю на підприємстві. Наукові записки Української академії друкарства. 2017. № 2. С. 188-196.
26. Новікова Н. М. Структурно-логічна модель управління дебіторською заборгованістю підприємства / Н. М. Новікова // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 1. — С. 75—82.
27. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>.
28. П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» Наказ Міністерства фінансів України № 559 від 30.11.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>.
29. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ МФУ № 1365/26142 від 30 жовтня 2014 зі змінами та доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>. (дата звернення: 09.02.2021).
30. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ МФУ № 1365/26142 від 30 жовтня 2014 зі змінами та

доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>. (дата звернення: 09.02.2021).

31. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 URL: <http://www.minfin.gov.ua/>.

32. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.

33. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / В.О. Подольська, О.В. Яріш. К.: ЦНЛ, 2007. 488.

34. Подолянюк Р.В. Актуальні проблеми обліку дебіторської заборгованості. Управління розвитком. 2012. № 4. С. 114–116.

35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ МФУ від 30.11.2000 р. № 304. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

36. Синькевич Н. І. Актуальність та проблеми дебіторської заборгованості: історичні аспекти, економічний зміст та етапи розвитку. Галицький економічний вісник. 2017. № 2. С. 119-129.

37. Фаренюк О.П., Таранюк К.М. Особливості поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги / О.П. Фаренюк, К.М. Таранюк / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/farenyuk-optaranyuk-km-brovko-ot-osoblivosti-potochnoyi-debitorskoyi-zaborgovanosti-zaproduktsiyu-tovari-roboti-i-poslugi/>.

38. Федорченко О. Є. Актуальні проблеми управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 21. С. 60-63.

39. Фінанси підприємств : підруч. / [кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін]. — [3-тє вид., перероб. та доп.]. — К. : КНЕУ, 2000. — 460 с.

40. Цегельник Н. І. Оцінка дебіторської заборгованості в системі розрахунків із покупцями підприємств. Агросвіт. 2013. № 6. С. 51-55.

41. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV.

42. Чакалова Н. С. Розробка робочих документів для проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на промислових підприємствах. Агросвіт. 2018. № 22. С. 81-90.

43. Чорненька О. Б. Управління заборгованістю як фактор забезпечення економічної безпеки підприємства. Наукові записки [Української академії друкарства]. 2017. № 1. С. 170 - 178.